

fi posibil să se refere și la tencuielile altor monumente de același stil din regiune, care și-au păstrat tencuiala originară.

3. Crearea unui laborator

Acțiunea întreprinsă de Direcția monumentelor istorice și de artă pentru salvarea picturilor murale ar fi întărită prin crearea unui laborator central în București și a unui atelier local la Suceava. În timp ce laboratorul central se va ocupa de problemele speciale din diversele domenii ale conservării — și nu numai de picturile murale — atelierul local va asigura controlul regulat și va răspunde de solicitările imediate de întreținere și urgență. În această ordine de idei, lui îi va reveni sarcina instalării, într-o biserică în funcțiune, a unor termohigrografe — unul la interior și altul la exterior — ale căror măsurători vor fi notate pe parcursul unui an întreg. Aceste date vor fi prețioase pentru stabilirea mecanismului precis al umidității ca o cauză a alterării tencuielilor și picturilor pentru orientarea mai eficientă a intervențiilor.

În acest context, dorim să subliniem încă o dată importanța caracterului interdisciplinar al conservării și utilitatea unei formații de bază, comună pentru diferitele specialități interesate.

Este pentru noi un motiv de mare satisfacție faptul de a vedea constituindu-se, în cadrul Direcției monumentelor istorice și de artă, o secție de conservare a picturilor murale care, încă de pe acum, este în măsură să înfrunte problemele cele mai urgente și care promite să se dezvolte rapid, astfel încât să răspundă exigențelor considerabile ale bogatului patrimoniu de picturi murale ale României.

4. Restaurarea ruinelor

Restaurarea vestigiilor arheologice ca Tropaem Traiani de la Adamclisi sau cetatea Sucevei trebuie, credem, privită în lumina aceluiași principii fundamentale comune și pentru alte categorii de bunuri culturale. Valoarea esențială este de a salva *autenticitatea obiectului*. Orice reconstrucție, dincolo de integrarea lacunelor limitate, cerute de pura conservare a monumentului, nu poate decât să falsifice monumentul, atât din punct de vedere istoric cât și din punct de vedere artistic. Pe de altă parte, în cazuri ca cele considerate, aspectul primar al monumentului nu poate fi cunoscut decât într-un mod conjectural. Cel mai bun mod de a vizualiza, în starea actuală a cunoștințelor noastre, fără a compromite autenticitatea monumentului, este de a recurge la machete, expuse într-un muzeu al locului ca un fel de introducere pentru vizitatori, care vor aprecia foarte bine valoarea sugestivă proprie ruinei.

Sesiunea anuală de comunicări științifice a D.M.I.A.

TEREZA SINIGALIA

În zilele de 14—16 mai 1974 a avut loc Sesiunea anuală de comunicări a D.M.I.A. Prestigioasă manifestare științifică, sesiunea a întrunit un foarte mare număr de comunicări. Susținute aproape în exclusivitate de arheologii, arhitecții și cercetătorii Direcției, confrunțați cu o problematică variată, comunicările

au oglindit multitudinea și diversitatea preocupărilor specialiștilor instituției care, prin specificul activității sale, realizează interdependența dintre cercetarea multidisciplinară a monumentului, restaurarea și punerea în valoare a acestuia.

Ca o noutate tematică în cadrul sesiunilor D.M.I.A. au fost prezentate rezultatele unor cercetări cu caracter tehnic. De o mare importanță practică în activitatea de restaurare se dovedesc a fi cercetările asupra mortarelor vechi și asupra posibilității utilizării numai a formulor bazate pe mortare de var (Tatiana Pogonat, *Cîteva considerații asupra mortarelor folosite în restaurarea monumentelor istorice și de artă*; Alex. Dobriceanu, *Tencuieli exterioare specifice la monumente. Cauzele principale care le impun și tehnica lor de execuție*). Un interes deosebit a suscitat comunicarea ing. Dumitru Pîrsoveanu, *Studiu privind protejerea picturii bisericii Voroneț împotriva vîntului și zăpezii*, ale cărui soluții, confruntate deja în cadrul unei întîlniri științifice internaționale au primit girul valabilității teoretice prin identitatea unor rezultate obținute în părți diferite ale lumii. Tot tehnică, dar de un caracter mai aparte a apărut comunicarea pictorului restaurator Gheorghe Ciobanu: *Din problematica decapărilor de pictură în ulei suprapusă peste frescă*.

Ca de obicei, cercetările arheologice și-au adus un aport substanțial — atât ca număr de comunicări cât și ca rezultate — în cadrul sesiunii. Descoperirea prin cercetare arheologică a unui „osuar” pe întrega lungime a altarului și naosului bisericii din Războieni (comunicare Gh. I. Cantacuzino) a confirmat știrea din *Cronica* lui Grigore Ureche despre reînhumarea, în biserică ridicată de Ștefan cel Mare, a celor căzuți în 1476 în bătălia de la Valea Albă. Comunicarea prezentînd rezultatele cercetării de la fosta mănăstire Cotmeana (Lia și Adrian Bătrîna) vine să îmbogățească cunoștințele noastre nu numai asupra planului și structurii valorosului monument de mult cunoscut, ci și istoria arhitecturii prin descoperirea unei biserici anterioare, de plan triconc pe locul celei actuale. Cercetătorii au stabilit și existența unui pridvor deschis cu un turn clopotniță — ambele modificate în secolul XVIII — la biserică ce există și azi, precum și cronologia fazelor de construcție a așezămîntului de la Cotmeana, obținută prin coroborarea și interpretarea documentelor de la sfîrșitul secolului XIV și începutul secolului XV.

Un alt monument a cărui existență n-a fost bănuită — o biserică de lemn pe fundație de zidărie cu pronaos absidat supralărgit datînd din secolul XVI — a fost prezentat în comunicarea Mariane Beldie, *Cercetări arheologice la biserică Sf. Nicolae a Curții din Brîncoveni*.

Arheologul Nicolae Pușcașu a prezentat rezultatele unei cercetări mai vechi la biserică din Densuș, cercetări care au avut drept rezultat confirmarea ipotezei conform căreia biserică a fost construită într-o singură etapă către sfîrșitul secolului XIII, ei adăugîndu-i-se în secolul XIV încăperi anexe pe laturile de sud și vest.

Seria de probleme consacrate studiilor de istoria artei și arhitecturii reprezintă un capitol important al acestei sesiuni de comunicări. Încercînd o grupare a lor, se desprind mai multe direcții ale cercetării: prezentarea monografică (Bogdana Irimia, *Datarea și semnificația picturilor murale de la Părbăuți*; arh. Hermann Fabini, *Turnuri-locuință în Sibiul medieval*; Ioana Cristache-Panait și arh. Marinela Daia, *Biserica românească din Săndulești; aprecieri asupra datării și valorii artistice*; Maria Irina Cantacuzino, *Cercetări la biserică din Hirtești*,

jud. Argeș; arh. Cristian Moiescu, *Biserica fostei mănăstiri Gorgota*); axarea comunicărilor numai pe unele date semnificative privind conturarea profilului specific al unui monument (arh. Virgil Polizu, *Elemente de arhitectură apărute în urma cercetării de la casa domnească din incinta mănăstirii fortificate Slatina*; arh. Olga Băzu, *Elemente nou apărute în arhitectura bisericii din Strei*; arh. Rodica Mănculescu *Elemente deosebite de arhitectură în ansamblul Sf. Vineri-Tîrgoviște*, arh. Gheorghe Sion, *Noi date privitoare la arhitectura palatului brîncovenesc de la Potlogi*), schițe ale unor viitoare sînteze (Vasile Drăguț, *Ceramica monumentală moldovenească — o nouă ipoteză*; Matei Lăzărescu, *Observații și propuneri cu privire la cercetarea picturilor murale*; arh. Eugenia Greceanu, *Considerații asupra tipologiei bisericilor din Densuș, Gura-Sada și Peșteana*; Ioana Cristache-Panait și arh. Ion Scelețti, *Bisericile de lemn din județul Bistrița-Năsăud*, Tereza Sinigalia, *Palate domnești și case boieresti din Țara Românească din secolul XVII. Puncte de vedere*; Voica Maria Pușcașu, *Biserică, bramuri, ctitori în Țara Românească (secolele XIV—XV)*.

Dintre acestea, de un mare interes apare comunicarea cu privire la ceramica monumentală din Moldova, pentru ale cărei origini, istoricul de artă Vasile Drăguț propune calea nordică, dinspre Lituania, de circulație spre Moldova secolului al XIV-lea. Observațiile prezentate de Matei Lăzărescu deschid un unghi nou de cercetare — estetică și tehnică, a picturilor murale, văzute dinlăuntru lor, prin ochiul pictorului.

Activitatea de proiectare din cadrul D.M.I.A. a fost ilustrată de comunicările: arh. Constanța Modoran, *Propuneri de reconstituire la biserică ortodoxă din Mănăstirea-Mica*; arh. Marina Iliescu, *Probleme de restaurare la biserică din Vad*; arh. Ștefan Balș, *Cula de la Măldărăști — probleme de restaurare*.

Comunicările consacrate ansamblului de la Văcărești, intrat în toamna anului precedent în restaurare, au constituit un grupaj aparte, marcat de contribuția cercetărilor de arhivă (Monica Breazu și Liviu Rotman, *Trei izvoare din secolul al XIX-lea despre starea mănăstirii Văcărești*), de minuțioasă cercetare de arhitectură în zona celor două cuhnii (arh. Liana Biliurescu și colectiv) și de săpăturile arheologice din aceeași zonă (arheolog Cristian Tico).

Discuțiile au subliniat importanța descoperirilor, valoarea cercetărilor specifice și interdisciplinare în restaurarea monumentelor, calitatea comunicărilor, seriozitatea muncii în găsirea celor mai adecvate soluții de restaurare, necesitatea de a atrage un număr cât mai mare de oameni în acțiunea de protejare a monumentelor istorice prin crearea unui grup de „prietenii ai monumentelor” pe lângă D.M.I.A.

Cu ocazia sesiunii, a fost deschisă, în holul de la etajul II al Muzeului de istorie al R.S. România — unde a avut loc manifestarea, — o expoziție cu un caracter deosebit, ilustrînd activitatea D.M.I.A. în anul 1973 și constituind un comentariu inedit la comunicările prezentate: obiecte descoperite prin cercetările arheologice, proiecte de restaurare, grafice de cercetare, releveu zone/or de pictură murală în care s-a lucrat la șantiierul-pilot de restaurare de la Humor, fotografii documentare etc.

Organizată cu atenție, cu o vădită preocupare pentru a nu fi neglijat nici un amănunt, de Voica Maria Pușcașu, Maria Irina Cantacuzino și arh. Constanța Modoran, sesiunea a beneficiat și de un program și de un afiș realizate de Casian Labîn.

Încununînd seria de microsesiuni lunare ale anului 1973—1974, sesiunea anuală a D.M.I.A. a reprezentat atât un prețios bilanț științific, cât și un punct de pornire pentru intensă activitate multi-aterală a etapei de vară.